

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala

Allan Rajavee

**Hea ajakirjandus praktika järgimine ajakirjanduspreemiale
nomineeritud ajakirjanike poolt aastatel 2005 kuni 2015**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Marju Himma-Kadakas, MA

Tartu 2016

Sissejuhatus.....	3
Peamised mõisted.....	5
1 Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad.....	5
1.1 Ajakirjandusliku professionalismite ke ja tunnustussüsteemi mõju sellele.....	7
1.3 Meediaorganisatsiooni ärihuvid.....	9
1.4 Raamistamine ja fookuse seadmine.....	11
1.5 Valim.....	13
1.6 Meetod.....	17
2 Tulemused.....	18
Hea ajakirjanduspraktika (HAP) vastu korduvalt eksinud ajakirjanike on rohkem nomineeritud ajakirjanduspreemiatele.....	18
HAP-ist üle astumine käesoleval kümnendil kasvanud.....	20
Vähese praktikaga ajakirjanikud eksivad sagedamini HAPi vastu.....	20
Korduvalt ajakirjanduspreemiale nomineeritud ajakirjanikud eksivad rohkem HAPi vastu	21
3 Järeldused ja diskussioon.....	23
Hea ajakirjanduspraktika (HAP) vastu korduvalt eksinud ajakirjanike on rohkem nomineeritud ajakirjanduspreemiatele.....	23
.....	23
HAP-ist üle astumine käesoleval kümnendil kasvanud.....	24
Kokkuvõte: Hea ajakirjandus praktika järgimine ajakirjanduspreemiale nomineeritud ajakirjanike poolt aastatel 2005 kuni 2015.....	25
Summary: Influence of journalism awards on violation of professional practices by nominated journalists in Estonia 2005-2015.....	26
Lisa 1: vähemalt kaks korda ajakirjanduspreemiale nomineeritud ajakirjanikud.....	28
Lisa 2. Üleriiklike meediaväljaannete nominatsioonide ja Pressinõukogu kaebuste võrdlus...32	
Lisa 3. Üleriiklike ajalehtede Pressinõukogu lahendid.....	33

Sissejuhatus

Kui spordis jääb atleet vahele dopinguga, siis võetakse talt ära võidetud medalid ja tema varasemad saavutused nullitakse. Meedias võiks saavutuse eest võidetud medali puhul tõmmata paralleeli näiteks professionaalse töö eest pälvitud preemiaga. Erinevus spordi ja ajakirjanduse vahel on selles, et kui premeeritud ajakirjanik hiljem hea ajakirjanduspraktika vastu eksib, siis preemiat temalt ära ei võeta. Kontekstualiseerimaks siinse töö probleemiasetust, on paslik alustada juhtumikirjeldusega.

Ajaleht Äripäev avaldas 15. oktoobril ajakirjanik Eliisa Matsalu loo ja selle järjelood peaministri abikaasast Luisa Värgi majandustegevusest, mille puhul väljaanne süüdistas Värki osaühingu staatuse taha peitudes maksudest kõrvale hoidmises (Matsalu, 2015). Pärast lugude sarja ilmumist tegi Luisa Värk 15. novembril kaebuse pressinõukogule. Tema hinnangul olid Äripäeva artiklid infot moonutavad ja eksitavad. Samuti ei olnud Värk rahul, et leht ei avaldanud parandust ega vastulauset.

Äripäev vastas Pressinõukogule, et avaldatu näol on tegemist üldsusele olulist ja põhjendatud huvi pakkuva teemaga, sest juhtivpoliitiku abikaasa äritegevus on selline, mille abil näitlikustada tavalugejale juriidiliselt keerulisi teemasid. Leht leiab, et termini “maksueelis” kasutamine Luisa Värgi ettevõtte näitel on neutraalne. Leht vastas, et ükski artiklitest ei ole eksitav ja juhtkirja puhul on tegemist toimetuse arvamusega (Pressinõukogu, 2015).

Pressinõukogu leidis, et Äripäev on loonud lugejatele eksitava mulje nagu Luisa Värgi tegevus oleks seadusega vastuolus, millega rikkus ajakirjanduseetika koodeksi punkti 1.4., mis näeb ette, et ajakirjandusorganisatsioon kannab hoolt selle eest, et ei ilmuks ebatäpne, moonutatud või eksitav info. Pressinõukogu hinnangul on probleem kontekstis, kuhu Äripäev on Luisa Värgi OÜ pannud (Pressinõukogu, 2015).

Pärast Pressinõukogu otsust kirjutas kaebaja Luisa Värk enda Facebook leheküljel, et on rahul pressinõukogu tauniva otsusega, kuid avaldas pahameelt Äripäeva käitumise üle pressinõukogu teatise avaldamisel.

“Pressinõukogu saatis oma tauniva otsuse Äripäevale 28. detsembril, seda kummalisem on aga toimetuse valik otsuse avaldamisega viivitada ning taunimist leidnud lugu (kolm päeva peale otsust) toimetuse poolt kogu aasta parimaks valida. Kui pressinõukogu poolt hukkamõistetud lugu on toimetuse hinnangul “aasta parim”, siis seab see küsimärgi alla toimetuse suhtumise ajakirjanduse eneseregulatsiooni ja võimekusse eksimusi mõista.” (Värk, 2015)

Luisa Värki avaldusele esitas 5. jaanuaril vastulause Äripäeva peatoimetaja Meelis Mandel, kes küll viitab artikli juhtkirjas, et selgitab, miks Äripäev valis Eliisa Matsalu kirjutatud artikli 2015. aasta parimaks uudiseks, kuid siiski ei tee ta seda. Mandel mõista, et Äripäeva vastu korraldati sotsiaalmeedial põhinev rünnak, kus ajalehe toimetus sattus avalikku surve alla.

Artikli ilmumise järel (ja tegelikult veel ennegi, sest Luisa Värk pani oma vastulause veel ilmumata artiklile FBsse) koges toimetus ja ka maksuamet massiivset huvigrupi rünnakut, kus üksikisikust ettevõtjate majanduslikke huvisid serveeriti üldiste huvide pähe. Üsna edukalt loodi sotsiaalmeedias Värki ümber märtri oreool, keda klikihimuline Äripäev on ülekohtuselt kiusanud, ning üldistati, et Äripäev on asunud ettevõtlust halvustama. (Mandel, 2016)

Eeltoodud juhtum on üks paljudest, mis aastate jooksul Pressinõukokku jõudnud, kuid see ilmestab hästi probleemi, mille võib võtta kokku küsimusena: **kas tunnustamine võib soodustada heast ajakirjanduslikust tööpraktikast üleastumist?** Just see küsimus oli algne lähtekoht laiemale uurimusele, millest sinne bakalaureusetöö on üks osa.

Luisa Värk viitab oma sotsiaalmeedia postituses, et toimetuse otsus hinnata pressinõukogu poolt taunitud lugu aasta parimaks seab küsitavuse alla toimetuse professionaalse eneseregulatsiooni ja võimekuse eksimusi mõista. Kuigi Värk osundab oma postituses vaid ühe toimetuse käitumisele, tuleks taoliste juhtumite puhul vaadata ajakirjaniku indiviidualset ja toimetuse kollektiivset

tasandit eraldi ning analüüsida, kuidas meediaorganisatsioon mõjutab ajakirjaniku tööpraktikat ja vastupidi.

Siinse töö eesmärk on välja selgitada seos ja mõju tunnustamise ning hea ajakirjanduspraktika vastu eksimise vahel. Töö eesmärgist lähtuvatele hüpoteesid kontrollimiseks kasutatakse kombineeritult kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid meetodeid. Töö teoreetilisteks alusteks on professionaalsuse ning vastutuskohustuse käsitlused, raamistamise ja agenda seadmise teooriad.

Peamised mõisted

Hea ajakirjanduspraktika (HAP) – Ajakirjandusliku professionalism kriteeriumitest (erialased oskused, professionaalne autonoomia, eetikakoodeks) ja tunnustest (elukutsega sissetuleku teenimine, tehniline meisterlikkus) lähtuvate väärtuste ja tavade kohane ajakirjanduslik tööpraktika (Tali, 2010).

Eneseregulatsiooni institutsioonid – Kutseorganisatsiooni poolt koostatud ametialasel eetikakoodeksil põhinev (Pressinõukogu) või sõltumatu (Avaliku Sõna Nõukogu) lugejate ja allikate kaebaid vastuvõttev ja menetlev nõukogu, mis pakub alternatiivi kohtumenetlusele, kuid nõukogu pädevusse kuuluvaks ainsaks sunnimeetmeks on õiendi avaldamine tauniva otsuse kohta eetikanormide vastu eksinud ajalehes, uudisteportaalil või telesaates.

Tunnustussüsteem – Kutseorganisatsioonide, äriühingute või kõrgharidusasutuste poolt igaaastaselt välja antavad tunnustused silmapaistva ajakirjandusliku ja publitsistliku töö eest, mis ilmus Eesti ajalehes või uudisteportaalil. Seejuures on tunnustussüsteemi eesmärk tõsta ajakirjanduse professionaalset taset ja väärtustada head ajakirjandust. Tunnustussüsteemi saavad kandidaate nimetada nii ajakirjandusega seotud institutsioonid kui ka toimetused ja väljaanded ise. (EALL, Mis on pressipreemia)

1 Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Käesolev bakalaureusetöö lähtub neljast laiemast teoreetilisest lähenemisest, mis kaardistavad peasjalikult ajakirjaniku professionalismist tunnustest lähtuvat tööpraktikat ning toimetuse ja meediaorganisatsiooni mõju ajakirjaniku ja/või reporteri praktikale. Lähenemised on jaotatud nelja kategooriasse, millest esimeses käsitletakse ajakirjaniku vaatenurgast professionaalsuse tunnuseid ning nende arengut uue meedia ajastul.

Teiseks teoreetiliselt fookuseks on võetud ajakirjanduslik vastutuskohustus (*journalistic accountability*). Selles fookuses vaadeldakse ajakirjanike suhtumist eetikakoodeksisse, mille on sätestanud, kas eneseregulatsiooni insitutsioon või meediaorganisatsioon ise. Seejuures on käsitletakse eelkõige Euroopa meediasüsteemi eripärasid ning uue ja sotsiaalmeedia mõju vastutuskohustuse institutsionaalsele kontseptsioonile.

Kolmandas teoreetilises lähenemises kirjeldatakse ärilist keskkonda meedia organisatsioonilisel tasandil, et tuua esile ajakirjanikule esitatud majanduslikest huvidest lähtuv ootuste kontekst, mille raames peab tänapäevane ajakirjanik töötama. Täpsemalt vaadeldakse toimetuse erinevaid tasandeid (meediaorganisatsiooni juhatuse, peatoimetajad ja sisutoimetajad, reporterid) ning kirjeldatakse kommertsialiseerimise mõju ajakirjanduslikule sisule, mida väljaanded turu konkurentsi tingimustest avaldavad.

Neljas teoreetiline keskendub ajakirjandusliku tööpraktika n-ö rohujuure tasandile ehk kirjeldab, kuidas ajakirjanik temaatiliselt lugusid raamistab ning allikatelt saadud teavet loo kontekstis esitab, luues seeläbi raamistikule tonaalsuse, mis lähtub eelkõige ajakirjaniku isiklikust lähenemisest kogutud materjalile ja tema soovist sekkuda loo sisusse. Seejuures on raamistamise puhul tegemist töövõttega, mille käigus tehtavaid ametialaseid ja meediaeetilisi otsuseid mõjutab ajakirjanduspreemiatel põhinev tunnustussüsteem.

Välja toodud teoreetilised lähenemised peaksid andma suhteliselt tervikliku pildi erinevates aspektides, mis ajakirjaniku töö praktikast mõjutavad ja tema otsuseid nii toimetuse aga ja auditooriumi tasandil suunavad.

1.1 Ajakirjandusliku professionalismi teke ja tunnustussüsteemi mõju sellele

Et käesolev bakalaureusetöö lähtub eelkõige ajakirjaniku ametialasest tööpraktikast, siis tuleb mõista, millised on antud tegevusala professionaalsuse tunnused ja protsessi, mille käigus tunnustele vastavad ametialased oskused välja arenevad. Professionaalsuse kriteeriumidena mainitakse kõige sagedamini erialaseid oskusi, professionaalset autonoomiat, erialast väljaõpet, teaduslikul alusel põhineva hariduse ja erialaväljaannete olemasolu, kutseoskuste hindamise süsteemi ehk kutseorganisatsiooni liikmelisust, eetikakoodeksit, litsenseeritust ja orienteeritust teenuse pakkumisele (Tali, 2010).

Seejuures põhineb professionaalne ajakirjanik oma tööpraktikas eneseteadvusel, mis tekib suures osas ajakirjandushariduse ja töökogemuse kaudu ning aitab ennast ajakirjanikuna teadvustaval inimesel mõjutada oma töökeskkonda ning kasvatada oma ajakirjanduslikku autonoomiat. Teisalt on mõjutab ajakirjaniku professionaalsuse arengut ja tööpraktikaid, mitte haridus ega taust, vaid organisatsioon ja keskkond, kus ta töötab. Näiteks uustulnukad ehk väiksema töökogemusega ajakirjanikud võtavad omaks toimetuse töötraditsioonidest lähtuvad domineerivad ideoloogilised seisukohad sellest, mis on hea ajakirjandustava (Tali, 2010).

Toimetuse töö- ja organisatsioonikultuurist tulenevate mõjude kõrval tuleb arvestada ka meediaväljande väliste mõjuritega, mis mõjutavad meediamaastikku tervikuna ning loovad teatud mõõdustiku, mille piires antakse hinnang ajakirjanike tööpraktikatele. Taolise mõõdustiku on paljudes riikides loonud just ajakirjanduspreemiatel põhinev tunnustussüsteem.

Ajakirjandusauhinnad sümboliseerivad institutsioonaalet arusaama heast tööpraktikast ja seetõttu aitavad ajakirjanikul kasvatada nii ametialast autonoomsust kui ka professionalistlikku eneseteadvust. Samas eristab preemiale nomineerituks saamine või auhinna pälvimine professionaalid n-õ mitte-professionaalidest, mistõttu võivad preemiale kandideerivad ajakirjanikud hakata imiteerima eelmistel aastatel auhinna pälvinud autorite tööpraktikaid (Huang, 2013). Seega võib tunnustussüsteem õigustada ja kinnistada teatud tööpraktikaid, mis hakkavad laiemalt mõjutama professionalistliku eneseteadvuse teket.

Gerry Langosa (2015), kes analüüsis kuni aastani 1960 Pulitzeri hindamiskomisjoni märkmeid, väidab, et mainekas USA ajakirjanduspreemia on mõjutanud Ühendriikides tegutsevate meediaväljaannete tööd, kuna nii toimetused kui ka ajakirjanikud on hakanud kohandama oma tööpraktikaid vastavalt enda arusaamale preemia väärilisest tööst. Seejuures pole auhind üksi sellist mõju avaldanud, vaid Pulitzeri ümber on aastate jooksul tekkinud auhinnakultuur, mille vaimus väljaanded tegutsevad. Langosa hinnangul joonistub Pulitzeri hindamismaterjalidest selgelt välja n-ö auhinna otsimise (*prize-seeking*) muster, mille tõttu kulub toimetuste aeg pigem preemialesitavate tööde kirjutamisele, kuivõrd ühiskondlikult oluliste sündmuste kajastamisele (Langosa, 2015). Just auhinna otsimise muster võib tõstada küsimuse, kuidas aitab tunnustussüsteem kaasa ajakirjandusliku objektiivsuse säilimisele, mis on üks HAP-i keskseid nõudeid. Ka Eesti Ajalehtede Liidu poolt välja antavad Pressipreemiad, mis moodustavad antud bakalaureusetöö valimist enamuse, on rajatud Pulitzeri auhinnamudelile. Nimelt esitavad konkursile tööd väljaanded, ajakirjanikud või ajakirjandusega seotud insitutsioonid ning esitatud tööde seast valib nomineeritavad tööd välja žürii, mis koosneb peaaesjalikult Eesti suuremate ajalehtede peatoimetajatest. Kuigi akadeemilistes ringkondades kui ka ühiskondlikus debatis meedia kvaliteedi üle hinnatakse eelkõige objektiivsust, siis tunnustussüsteemis premeeritud ajakirjanduslikud tekstid sisaldavad küllaldaselt subjektiivset loo jutustamist (*story-telling*) ja keelekasutust (Wahl-Jorgensen, 2013).

1.2 Ajakirjanduslik vastutuskohustus

Dennis McQuail kirjutab oma artiklis “Accountability of Media to Society” (1997), et ühiskonna ja meedia vaheline suhe on praegu raske, sest uue meedia ja sellest lähtuvate tehnoloogiliste uuenduste tulemusena on endised eneseregulatsiooni ja avaliku kontrolli põhimõtted haihtumas (McQuail, 1997). Sama tõdevad ka teised teoreetikud, kelle hinnangul on meediakriitika ja kajastustele hinnangute andmine liikumas interneti avarustesse. Kuni praeguseeni on meediamajadele usaldatud eneseregulatsioonil põhineva mudeli kasutamist, siis mõned eksperdid on kutsunud üles rakendama “laiema vastutusala” kontseptsiooni, mis kaasaks meedia vastutustunde üle tehtavasse kontrolli ka meediatarbijad. (Fengler *et al*, 2015)

Hollandi ajakirjanikega tehtud süvaintervjuudest selgus, et ajakirjanikud lihtsalt ei raporteeri konflikti osapoolte poolt esitatud fakte, vaid panevad faktid ja neid esitavad “hääled” loo kirjutamise käigus tehtava konflikti raamistamisel kompositsiooni ja üksteise vastu rääkima, siis ajakirjanike sõnul piiravad nende mänguruumi siiski ametialased eetilised piirangud (Bartholome, Lecheler ja de Vreese, 2015).

Samas erineb Holland enda naaberriikidest, sest sealsed ajakirjanikud eelistavad järgida eelkõige meediaväljaande enda kehtestatud eetilisi piiranguid ja norme (Fengler, *et. al.*, 2015). Selgub, et kui enamus Põhja- ja Lääne-Euroopa riikidest peavad traditsioonilisi ja üldlevinud ajakirjaniku ametialaseid eetilisi tõdesid meediamaja tõlgendustest tähtsamaks, siis Lõuna- ja Kesk-Euroopa ajakirjanikud eelistasid järgida toimetuste enda poolt sätestatud reegleid. Seejuures Eesti jääb selles võrdluses pigem Lääne-Euroopa ja Skandinaavia riikide kategooriasse, kuna pärast nõukogude perioodi loodi Eestisse kaks meediakriitilist institutsiooni – Pressinõukogu ja Avaliku Sõna Nõukogu (Fengler, *et. al.*, 2015).

Lisaks sellele leidsid enamus uuringus osalenud Eesti ajakirjanikest, et toimetuste läbipaistvuse kasvatamine aitab kaasa usalduse tekkele meedia ja ühiskonna vahel. Samas näiteks Poola, Rumeenia ning enamus Hispaania ja Itaalia ajakirjanikest leidsid, et läbipaistvuse suurendamine hävitab ajakirjaniku ja lugeja vahelise usaldussideme (Fengler, *et. al.*, 2015). Seega võib öelda, et Eestis töötavatele ajakirjanikele on olulised meediaalased eetikanõuded ja nende järgmine.

1.3 Meediaorganisatsiooni ärihuvid

Meedia on “reageeriv” majandusharu, kus tegutsevad ettevõtted peavad lühikese ajavahemiku sees olema võimelised oma eesmäärke ülevaatama ja ressursside jaotust korrigeerima (Painter-Morland, Deslandes, 2015).

Tänu sotsiaal- ja digitaalmeedia arengule on tekkinud situatsioon, kus kõik meediaväljaanded peavad töötama pideva kriitika tingimustes, sest kvaliteetse maine kujundamine on väga pikaajaline protsess, kuid samas võib väljaande maine kaududa vaid mõne hetkega. Sellises

keskkonnas töötavad meediajuhid on nimetanud end Painter-Morlandi ja Deslandes'i tehtud uuringus ühel ajal nii "arhitektideks" ja "kuraatoriteks", kuid teisalt kirjeldanud end "kiirtoidu pakkujatena" ja "prostituutitena" (Painter-Morland, Deslandes, 2015). Taoline vastandumine tuleneb sellest, et toimetus vajab juhti, kes suudab luua puhvri ajakirjaniku ja auditooriumi vahele. Meediajuhte ja vanemtoimetajaid nähakse "uudissisu peaarhitektitena", kes loovad oma kogemusega "ruumi", kus reporterid ja toimetajad saavad tegutseda (Painter-Morland, Deslandes, 2015).

Kuid toimetuse loomine ei toimu ainult meediajuhi peas, vaid ta peab looma "toimetuse ruumi" täites tihti peale korporatsiooni vastuolulisi ootusi. See laveerimisel põhinev ülesanne aga peidab endas mitmeid riske, mille tõttu võib meediajuht või vanemtoimetaja kaotada oma töiseselt võetavuse liidrini, kes suudab kõigi osapoolte ootustele vastata (Painter-Morland, Deslandes, 2015).

Samuti mõjutavad meediamaastiku struktuuralsed muutused, mille käigus on suurenenud meediaväljaannetele langev sotsiaalsest vastutustundest lähtuv surve. Seda mõjutab üldise juhtimiskultuuri muutus nii era- kui ka avalikus sektoris, kus soovitakse rakendada "hea valitsemise" strateegiaid (Bardoel, d'Haenens, 2004). See situatsiooni on sarnane ka Eesti meediamaastikule, mis iseseisvuse taastamise järgsetel aastatel on läbi teinud nii struktuuralseid, majanduslikust olukorrast tingitud ning ka tehnoloogiast juhitud muutusi.

Teisalt on leiavad Bardoel ja d'Haenens, et sotsiaalsest vastutusvõimest nagu ka meedia vastutusvõimest tulnevad teoreetilised mõisted ja praktilised väljundid on endiselt hägusad ja ebatäpsed, mistõttu on nende hinnangul muutunud meediaväljaande ja auditooriumi suhe viimase 30 aasta jooksul palju nõrgemaks.

Samuti viitavad Bardoel ja d'Haenens asjaolule, et n-ö "traditsioonilisel perioodil" lasti uudistoimetustel tõsta kommertshuvidest ette poole ajalehe poliitilised ja kultuurilised seisukohad. Praegu aga peavad need väärtused tegema teed sisulistele otsustele, mis aitavad hoida väljaannet kasumise ning arvestavad osanike soovidega.

Kuigi auditooriumi ja väljaande vahelise dialoogi jähnemises võib praeguse digitaal- ja sotsiaaltehnoloogiate valguses kahelda, kuid faktile, et meediaturu kommertsialiseerimine ning konkurentsi mitmekesisustumine jätkub, sellele vastu vaielda ei saa. Meediaettevõtete ühinemise, mis on ka Eesti turul korduvalt toimunud, tagajärjel on tekkinud meediakorporatsioonid, millel on suhteliselt suur mõju avalikku arvamuse kujunemisele, kuid nende tegevus korreleerub turuootustele. Koos suurte meediamajade tekkimisega hakkab aga kaduma nii ajakirjanike, toimetajate kui ka kirjastajate sisuline autonoomia. Samas võib neid probleeme lahendada kodanike meediaruumi loomisse kaasamine, sest viimased pole enam lihtsalt passiivne auditoorium, vaid grupp “eksperttarbijaid”, kelle hulgas võimalik läbi viia uuringuid ning huve kaardistada (Bardoel, d’Haenens, 2004).

1.4 Raamistamine ja fookuse seadmine

Kindlapiirilist temaatilist konflikti raamistamist kasutatakse poliitilises kommunikatsioonis, kus taoline mõjutusmeetod on väga efektiivne, kuna selle abil saab mõjutada läbi avaliku meediaruumi poliitilisi protsesse, agiteerida erinevaid ühiskonna gruppe aga ka luua tasakaalustatud dialoogivälju (Bartholome, Lecheler, de Vreese, 2015). Raamistamist võib otseselt võrrelda loo teema seadmisega (*agenda setting*) ehk ajakirjanikud, kes tehes intervjuusid, korjates ja valides materjali, mida kajastada, loovad konflikti raami. Siinkohal on oluline, et raamistamisel ei loo ajakirjanik mitte üksikisikuliselt fookust, vaid ta lisab sinna komponente, mis pärinevad avalikelt institutsioonidelt ja konflikti osapooletelt, kes proovivad oma käsitlusi esile suruda (Bartholome, Lecheler, de Vreese, 2015).

Konflikti raamistamise protsessi juures on peamiselt küsimus ajakirjandusliku sekkumise tasemes. Konflikti käiku sekkumise taset mõjutavad kaks aspekti – esiteks kui nähtav on ajakirjanik konfliktis ehk kas ajakirjanik teeb protsessist reportaaži stiilis loo, kus ta lisab toimuvale ka enda hinnanguid (Bartholome, Lecheler ja de Vreese, 2015).

Reporteri igapäevast tööd mõjutavad mitmed aspektid. Ajakirjanik peab toime tulema mitmesuunalise survega, mis lähtub nii toimetuse seest kui ka väljast. Uue meedia tulekuga on muutunud konkurents meediaturul väga tihedaks ja isegi traditsioonilised meediumid nagu näiteks paberleht on samuti olnud sunnitud oma töövõtteid üle vaatama. Muutuvate olude virvaris on reporteril raske orineteeruda tihti hägusaks muutnud eetilistel piiridel ning väljaande kommertshuvid võivad segastes tingimustes hakata mõjutama konflikti raamide loomist, mis üha suurenevate meediakorporatsioonide mõjuväljas lähtuvad ettevõtte osanike huvidest. See võib aga viia kaheldava väärtustega ametialaste otsusteni, mis omakorda seavad meediaväljaande raskesse olukorda, sest üldjuhul peab just väljaanne avaldatud sisu eest vastutama.

Ajakirjanduspreemiate institutsionaalselt rolli selleles protsessis ei tohiks alahinnata, kuna nagu Pulitzeri preemiate puhul võib näha, siis auhinna pälvimine annab nii ajakirjanikule kui ka tema väljaandele selge signaali, et tegemist on soovitatava ajakirjandusliku käitumisega (Lanosga, 2015). Seetõttu on oluline selgitada välja, milline suhe on omavahel ajakirjanduspreemia pälvinute ja sellele nomineeritute ning Pressinõukogust menetlusel olnud kaasuste vahel. Tänu võrdlusele on võimalik analüüsida Eesti ajakirjanike ametialast riskikäitumist.

Lähtuvalt töö eesmärgist selgitada välja seos ja mõju tunnustamise ning hea ajakirjanduspraktika vastu eksimise vahel, on siinsel tööil neli hüpoteesi:

Hüpotees 1: Hea ajakirjanduspraktika (HAP) vastu korduvalt eksinud ajakirjanike on rohkem nomineeritud ajakirjanduspreemiatele.

Hüpotees 2: HAP-ist üle astumine käesoleval kümnendil kasvanud.

Hüpotees 3: Vähesese praktikaga ajakirjanikud eksivad sagedamini HAPi vastu.

Hüpotees 4: Korduvalt nomineeritud pälvinud ajakirjanikud eksivad rohkem HAPi vastu.

1.5 Valim

Käesolevas töös käsitletakse ajakirjanduspreemiaid kui tunnustussüsteemi. Kontekstualiseerimaks valimi aluseks olevat tunnustussüsteemi, on tarvilik esmalt anda ülevaade ajakirjanduspreemiatest, mida Eestis välja antakse.

Eesti Ajalehtede Liit jagab Pressipreemiaid alates 1997. aastst. Tunnustusi jagatakse nii ajakirjanduses avaldatud lugude kui pressifotode eest. Alates 2015. aastast jagatakse preemiad ka peamiselt uuel meedial põhineval kujundusauhinna kategoorias. Kokku anti mullu preemia välja 19 kategoorias. Võrdluseks 1997. aastal anti preemiaid vaid viies kategoorias (EALL, Pressipreemia).

Preemia nominatsioonile kandideerivad tööd esitatakse väljaannete, ajakirjanike või ajakirjandusega seotud institutsioonide poolt. Tingimuseks on seatud, et kandideeriv töö peab olema avaldatud eelmise kalendriaasta jooksul ja avaldusele tuleb lisada autori lühikene elulugu. Nominendid ja laureaadid valib žürii, mis koosneb suuremate lehtede peatoimetajatest, meediaspetsialistidest ja Tartu Ülikooli õppejõududest. Siinkohal on oluline märkida, et käesolevas bakalaureusetöö valimisse on võetud, vaid ajakirjandusliku teksti kategoorias nomineeritud ajakirjanikud ja arvamusaluste autorid.

Bonnier ehk uuriva ajakirjanduse preemiat antakse välja alates 1996. aastast Rootsi mediakontserni poolt. Auhinnale nomineeritakse igal aastal kolm kuni neli ajakirjanikku ning preemia esitatud töid hindavad EALL-i žürii, kes hindab ka Pressipreemia esitatud töid (EALL,).

Kuldsule konkurssi korraldab Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut koostöös Eesti Akadeemilise Ajakirjanduse Seltsiga. Preemiat hakati instituudis ajakirjandusharidust omandavatele tudengitele välja andma alates 1980. aastast, mis teeb antud preemiast ühe pikima ajalooga Eesti ajakirjandusmaastiku tunnustussüsteemi osa. Kokku hinnatakse tudengite poolt esitatud töid kolmes kategoorias – parim ajakirjanduslik trükis ilmunud lugu, parim raadiolugu ja

parim telelõik või saade. Žürii, mille koosseisu kuulub kuus kuni seitse liiget, kes iga-aastaselt vahetuvad, hindamiskriteeriumiteks on ajakirjanduslik probleemipüstitus, ühiskondlik aktuaalsus ning žanriline ja vormiline meisterlikkus. Nominentide ja laureaatide arv sõltub preemiale esitatud tööde arvust, kuid preemial on kaks kategooriat hõbe- ja kuldsulg ning samuti toob žürii esile ka märkimisväärsed tööd, kes preemiat siiski ei pälvi (Kuldsulg, Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut).

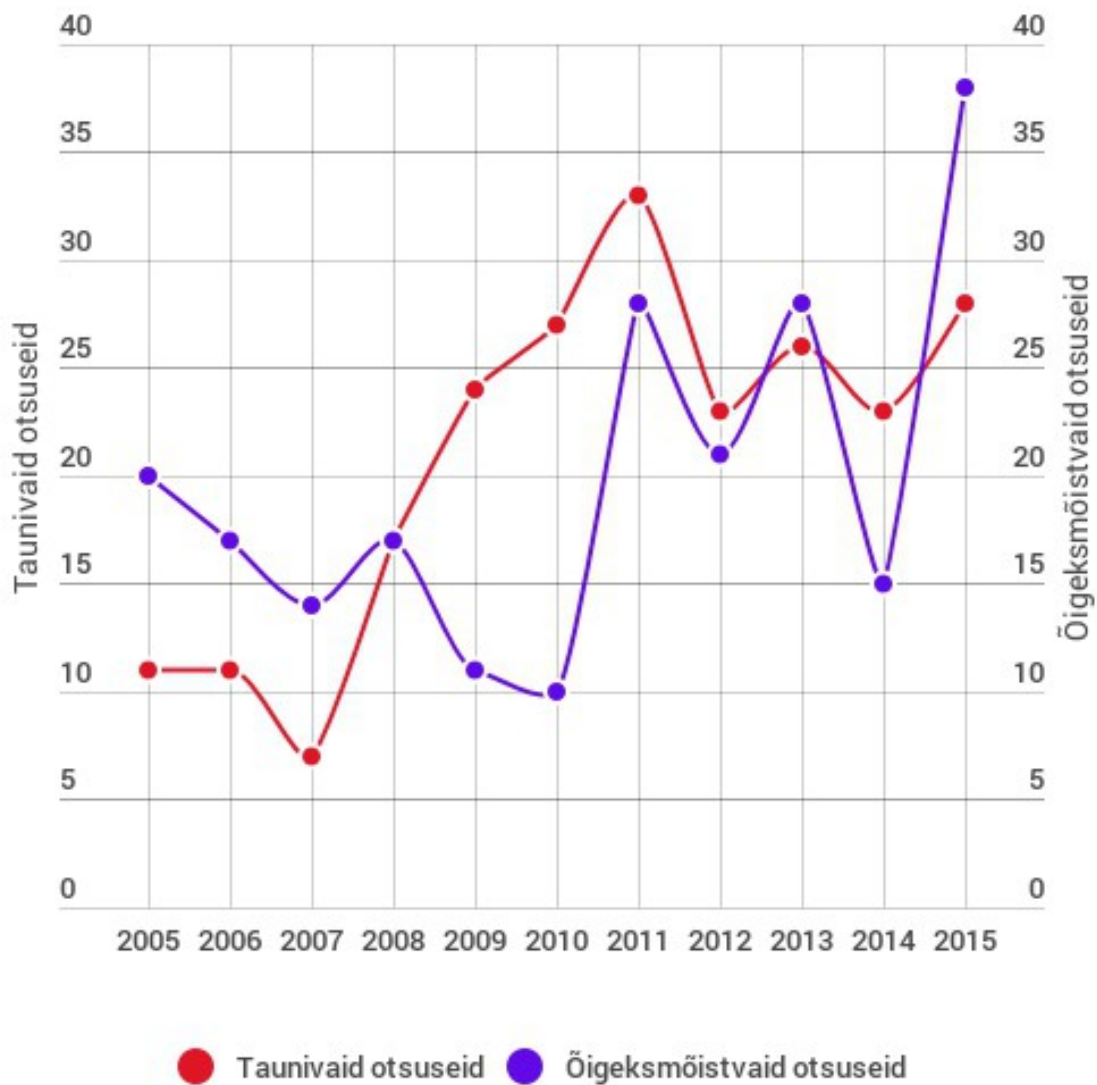
Järgmiseks on oluline välja tuua ülevaade institutsioonidest, mida siinse töö kontekstis käsitletakse ajakirjanduslike tööpraktikate suhtes regulatiivsetena ning mis seetõttu on olulised valimi moodustamisel.

Siinkohal on oluline märkida, et kuigi meediaorganisatsioonide vastu saab esitada kaebusi ka näiteks Andmekaitse inspeksioonile, siis siinsest tööst jäävad need kaebused välja, kuna Andmekaitse inspeksioonile esitatavad kaebused üldjuhul ei puuduta ajakirjanduslikke tööpraktikaid.

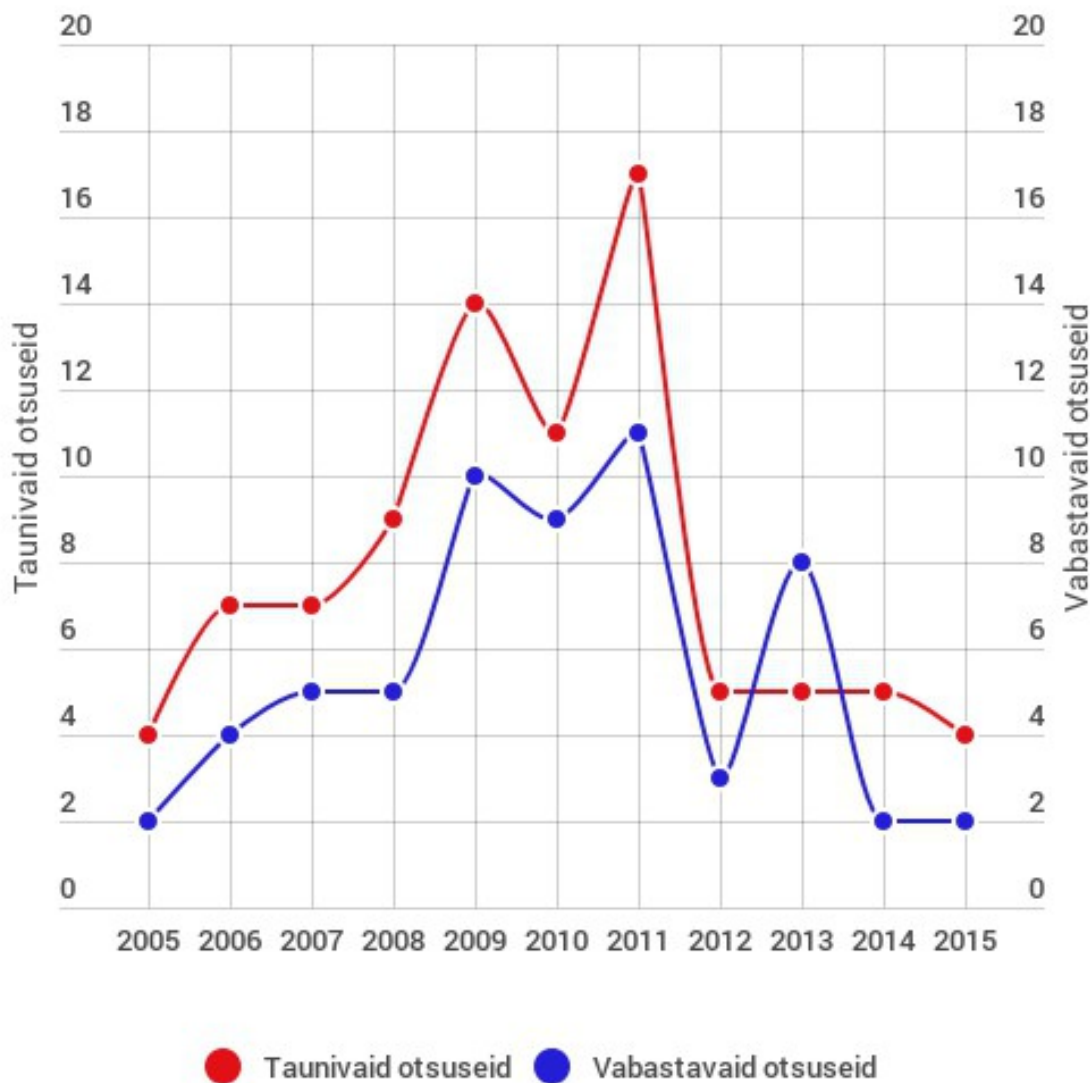
Pressinõukogu on Eesti Ajalehtede Liidu poolt loodud ajakirjanduse eneseregulatsiooni organ, mis annab meedia tarbijatele ja allikatele võimaluse lahendada kohtuväliseid vaidlusi, mis puudutavad nii trükimeedias, raadios kui ka televisioonis avaldatud materjale. Pressinõukogu hindamiskomssjoni kuulub 10 liiget, kellest kuus tulevad meediaorganisatsioonidest ning neli väljaspoolt. Nõukogu liikmed roteeruvad, mistõttu ei tohi ükski liige kuuluda nõukogusse rohkem kui kaks aastat ehk kaks tsüklit (Pressinõukogu statuut, PN).

Joonis 1. Pressinõukogu statistika 2005 kuni 2015

Avaliku Sõna Nõukogu (ASN) on 1991. aastal asutatud ajakirjanduse eneseregulatsiooni organ, mille 17-liikmelisse nõukogusse kuuluvad esindajad erinevates kodanikeühendustest, sealhulgas Ajakirjanike ja Meediakoolitajate Liitudest. ASN rõhutab, et ei ole kohtu mõistev organ ja nõukogul õigus ajakirjanikke sanktsioneerida. Pigem soovib antud eneseregulatsiooni organ pakkuda avaliku arutelu võimalust, esitades oma seisukohad meedia eetikast puudutavates

küsimustes vabastavate või taunivate lahendite kujul. ASN oli peamine ja ainus eneseregulatsiooniorgan kuni aastani 2002, mil Eesti Ajalehtede Liidu poolt loodi Pressinõukogu (Mis on ASN, ASN).

Joonis 2. ASN-i kaebuste statistika aastatel 2005 kuni 2015

Nii Avaliku Sõna Nõukogu kui ka Pressinõukogu märgivad oma kodulehtedel, et nende autoriteet seisneb ajakirjanike ja toimetuste valimisolekus pidada vabatahtlikult kinni heast ajakirjandustavast. Et kahe organisatsiooni põhikirjad ja töömeetodid on analoogsed, kuid Pressinõukogu loomise põhjuseks oli eelmise kümnendi alul toimunud niinimetatud ASN-i kriis, mille käigus MTÜ Avalik Sõna tegi ettepaneku EALL ASN-ist välja visata. Eesti Ajakirjanike Liit jätkas seejuures ASN-is osalust, kuid kaalus ka oma liikmete saatmist EALL-i poolt 2002.

aastal asutatud Pressinõukogusse saatmist (Alaküla, ASN). Antud bakalaureusetöös 2001. aastal toimunud lõhenemist siiski sügavamalt ei analüüsita.

Kohtukaasusi ei võetud siinse töö puhul aluseks, kuna kohtusse jõuavad nii ajakirjanduslike tööpraktikate kui ka muude meediaväljaannetega seotud kaebused. Siiski annaks nende väljaotsimine olulise lisandväärtuse. Siinkohal peab märkima, et algselt oli ka käesoleva töö kontekstis plaanis kaasata andmestikku kohtukaasused, kuid nende ammendav ja täpne analüüs vajakuks enam kui 400 kaasuse üksikasjalikku läbivaatamist ja analüüsi, mis siinset töö mahtu arvestades poleks olnud mõistlik.

1.6 Meetod

Töö aluseks oleva andmestiku tarvis tehti esmalt ülevaade aastatel 2005-2015 kolmele eelpool mainitud ajakirjanduspreemiale nomineeritud ajakirjanikest. HAPi vastu eksimise kaardistamiseks analüüsiti kõiki Pressinõukogu ja Avaliku Sõna Nõukogu kaebused ajavahemikul 2005 kuni 2015, tuues kaebuste seast esile eelmainitud ajakirjanduspreemiate nominendid samal ajavahemikul. Kokku vaadeldi üle 500 kaebust ning need kõrvutati 146 nomi

Nominentide ja üleastumiste puhul võrreldi andmeid järgmistest kriteeriumidest lähtuvalt hüpoteesidele. Kattuvus preemiatele nomineeritute ja HAPi vastu eksimise vahel. Võrdlus terve perioodi ja viimasel viiel aasta jooksul preemiatele nomineeritute ja HAPi vastu eksimise kattuvuse vahel. Preemiatele nomineeritud ja HAPi vastu eksinud noorte ajakirjanike kattuvus. HAPist üleastumise seos enam kui kaks korda preemiale nomineeritute vahel. Pean rõhutama, et antud võrdlusmeetodi abil otsitakse eelkõige statistilist mustrit tunnustussüsteemi kaudu ajakirjanikele jagatud nominatsioonide ja Pressinõukogu ning Avaliku Sõna Nõukogu menetlusse jõudnud kaebuste lahendite vahel, mistõttu ei anna käesolev kirjutis sissevaadet töös mainitud ajakirjanike ja toimetuste valikutesse ning nende igapäevast tööd juhtivatesse motiividesse.

Seejuures peab tunnistama, et töös kasutatav võrdlusmeetod on üsna lihtsakoeline, kuid võrdluse aluseks olev andmestik, mis katab viimase kümne aasta tunnustussüsteemi kui ka eneseregulatsiooni institutsioonide statistika, on siiski üsna laiapõhjaline, et kaardistada käesoleva bakalaureusetöö temaatikat statistilises plaanis, mis loob n-ö vundamendi järgnevateks uurimusteks, sest tegemist on alles n-ö esimese sammuga. HAPi ületamise ja tunnustussüsteemi vahelist seost peaks uurima ka kontentanalüüsimeetodi abil võrreldes premeeritud ja taunitud ajakirjandustekstide puhul kasutatavat keelekasutust ja ajakirjaniku tööd allikatega nii nagu seda tegi Karin Wahl-Jorgesen. Lisaks peaks selles töös kasutatatava kvantitatiivse meetodi kõrval rakendama kvalitatiivseid uurimismeetodeid viies kitsamasse valimisse sattunud ajakirjanikega läbi, kas fookusgrupi või süvaintervjuu formaadis küsitluse või aruteluringi, mis avaks ajakirjanduspreemiale nomineeritud ajakirjanike tööpraktikaid (nt konflikti raamistamine) ning kutse-eetikaga seotud tõekspidamisi.

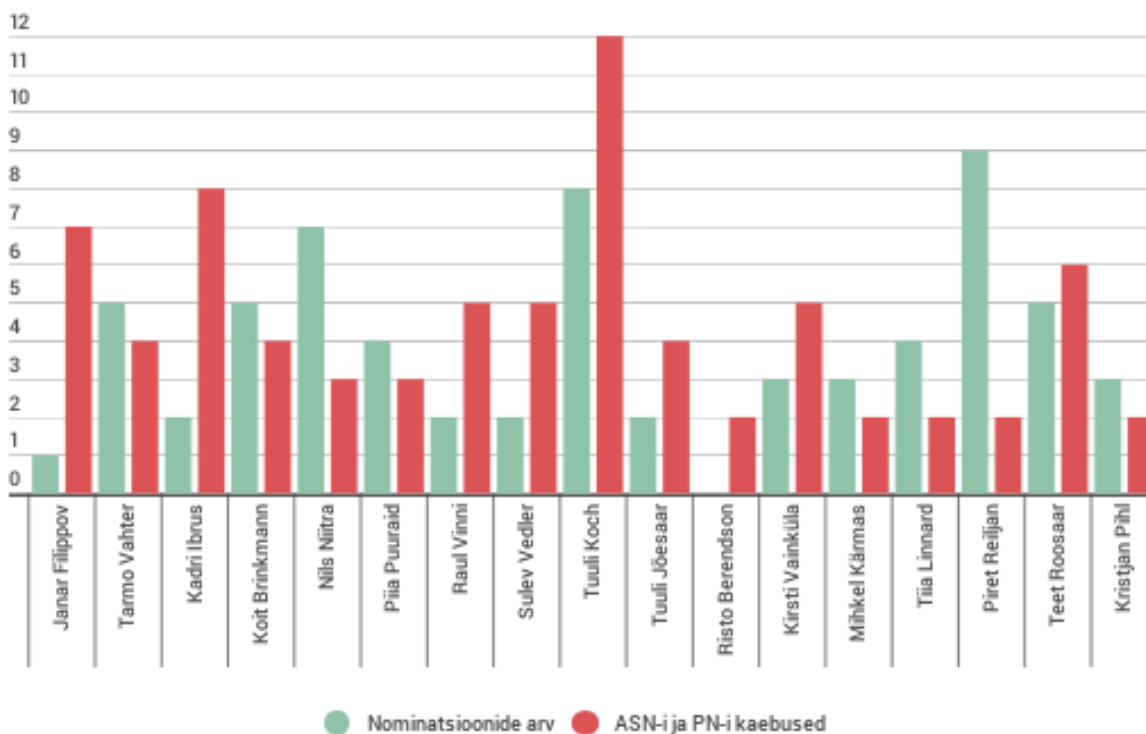
2 Tulemused

Hea ajakirjanduspraktika (HAP) vastu korduvalt eksinud ajakirjanike on rohkem nomineeritud ajakirjanduspreemiatele.

47 ajakirjanikust (lisa 1), kes olid ajavahemikus 2005 kuni 2015. saanud rohkem kui kahel korral nominatsiooni ajakirjanduspreemiale, joonistus välja 18 ajakirjanikku (joonis 3), kelle tööpraktikate vastu oli Pressinõukogusse või Avaliku Sõna Nõukogusse esitatud ajavahemikul 2005 kuni 2015 rohkem kui kaks kaebust. Tegemist on peaaesjalikult ajakirjanikega, kes töötavad mõnes suuremas Eesti üleriigilise leviga ajalehes ning nende tööstaaž on rohkem kui viis aastat. N-ö „kitsamasse valikusse“ sattunud ajakirjanike kaebuste ja nominatsioonide arv jääb suhteliselt võrdsele tasemele. Antud valimist tõuseb kõige rohkem esile Postimehe ajakirjanik Tuuli Koch, keda on kaheksal korral nomineeritud pressipreemiale ning tema vastu on esitatud 12 kaebust, kas PN-ile või ASN-ile. Kochi eristab teistest valimisse sattunud ajakirjanikest ka see, et PN ja ASN on üldjuhul temaga seotud kaebustele andnud tauniva hinnangu, täpsemalt on Postimehe ajakirjanik saanud kaheksal korral tauniva otsuse ning vaid kolmel korral on ta õigeks mõistetud (joonis 4). Valimisse jõudnud ajakirjanike seast on samasugust negatiivset mustrit näidanud vaid

endised Ekspressi ajakirjanikud Janar Filippov ja Kristjan Pihl, kes on saanud vastavalt 4 ja 2 taunivat hinnangut.

Seega võib öelda, et antud hüpotees on statistiliselt osaliselt kinnitatud, kuid tegemist on siiski 16 ajakirjanikuga 46, kelle n-ö „noomitusstatistika“ on jäänud pigem positiivsele poolele. Kui aga vaadata võrrelda nominatsioonide ja kaebuste statistikat ajajoonel, siis võib näha teatud statistilist mustrit, tänu millele võib eeldada, et valimisse sattunud ajakirjanikud tegelevad oma igapäevases tööpraktikates Gerry Langosa poolt kirjeldatud sihiliku preemiade otsimisega (*prize-seeking*).

Joonis 3. kõige enam nominatsioone ja kaebusi saanud ajakirjanikud

HAP-ist üle astumine käesoleval kümnendil kasvanud

Kui vaadata eelpool toodud ASN-i ja Pressinõukogu statistikat, siis võib täheldada, et 2008. aastal toimus märkimisväärne kasv kaebuste esitamisel. Näiteks kui 2007. aastal esitati PN-ile 24 kaebust, mille kohta langetati sama aastanumbri sees 21 otsust, siis järgmisel 2008. aastal tõusis kaebuste arv pea kaks korda. Aastatel 2010 kuni 2014 jäi PN kaebuste arv stabiilselt 40 kuni 60 kaebuse vahemikku aastas, kuid mullu esitati PN-ile rekordilised 75 kaebust (joonis 1).

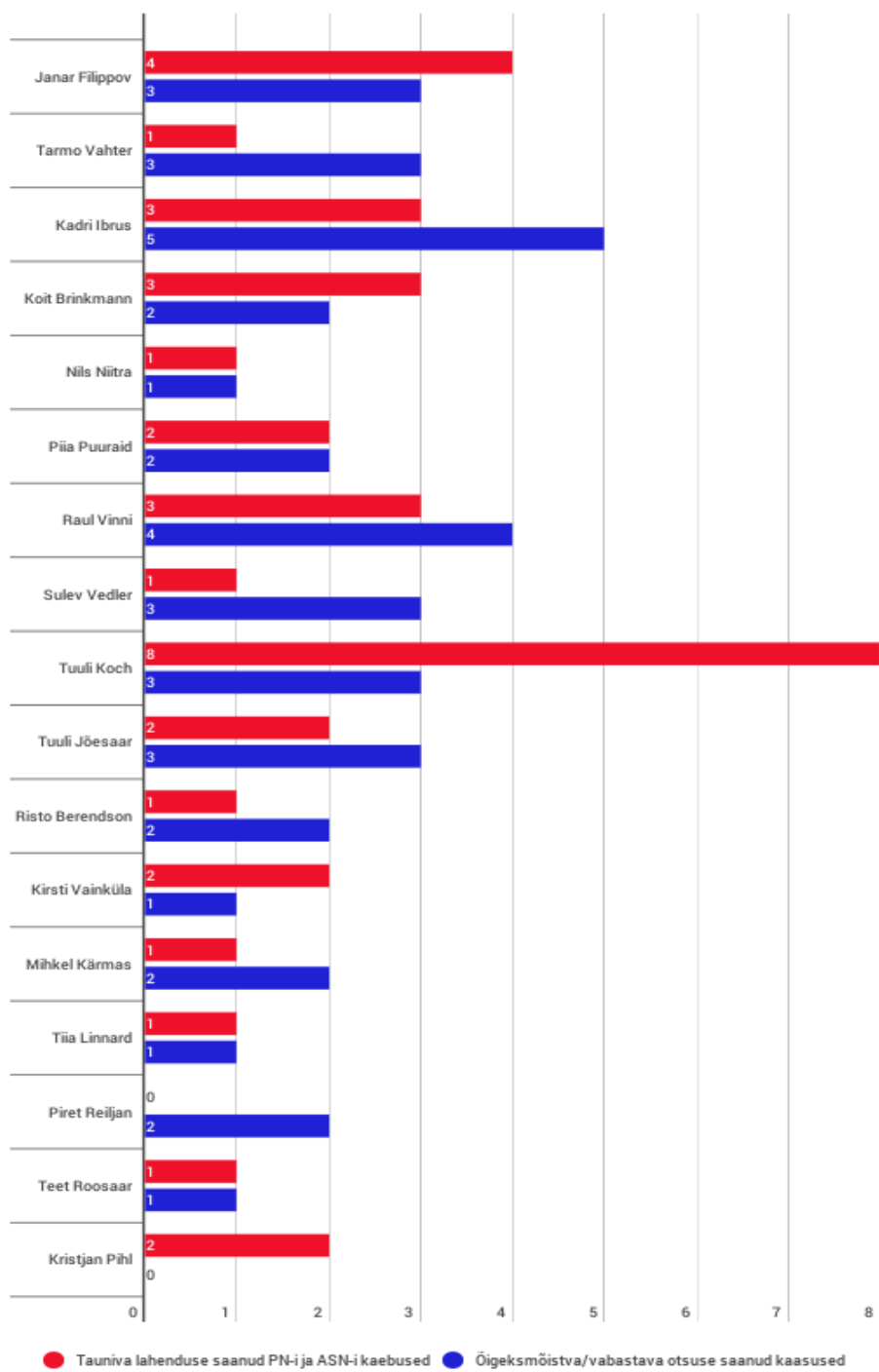
Samas ei kinnita antud hüpoteesi ainuüksi kaebuste arvu tõus, vaid eraldi tuleb vaadata lahendeid, mis töö käsitletaval perioodil langetati. Nii ASN kui PN on üldiselt langetanud suhteliselt võrdsel arvul taunivaid ja õigeksmõistvaid otsuseid. Seega võib küll arvude põhjal nentida, et HAP-i ületamine on käesoleva kümnendi jooksul küll kasvanud, kuid siiski on nii PN kui ka ASN pea võrdsel arvul andnud hinnanguid meediaväljaannete kasuks. PN statistika puhul on näha, et aastatel 2010, 2011, 2012 ja 2014 avaldati rohkem taunivaid hinnanguid, kuid 2013 ja mullu said õiguse pigem meediaväljaanded (joonis 1). Kuigi ASN-i arvude puhul on samuti näha, et alates 2008. aastast on toimunud kaebuste arvu osas kasv, siis viimastel aastatel on ASN-ile esitatud kaebuste arv selgelt langenud, mis võib anda mõista, et antud eneseregulatsiooni organi jätkusuutlikkus võib lähiaastail sattuda küsimärgi alla. Kui PN-ile esitati eelmisel aastal 75 kaebust, millest 66 suhtes anti hinnang, siis ASN langetas mullu vaid 6 hinnangut. Üldjoontes on ASN oma hinnangute langetamisel olnud pisut kriitilisem andes kaebustele pigem taunivaid hinnanguid (joonis 2).

Vähese praktikaga ajakirjanikud eksivad sagedamini HAPi vastu.

Kuigi kitsamasse valimisse (joonis 3) sattus küll vähese töökogemusega ajakirjanikke, kelle tööstaaž jääb viie aasta ringi, ei moodustanud nad siiski valdavat enamust, mille alusel võiks antud hüpoteesi kinnitada. Pigem nähtub statistikast, et statistiline muster HAP-ist üleastumise ja vähese töökogemusega puudub ning pigem on töövõtetega, mis aja möödudes kinnistuvad ning loodav suurema riski HAP-ist üle astumiseks.

Korduvalt ajakirjanduspreemiaale nomineeritud ajakirjanikud eksivad rohkem HAPi vastu

Vaadates käesolevas töös vaadeldud andmeid, siis 46-st korduvalt nomineeritud autorist tuleb esile, vaid 16 ajakirjanikku, kelle vastu on esitatud rohkem kui üks kaebus ja nominatsioon. Kaheksa ajakirjaniku puhul ületab nende vastu esitatud kaebuste arv nominatsioonide arvu ja ülejäänud kaheksa autori puhul nominatsioonide arv suurem, kui Pressinõukogule või ASN-ile esitatud kaebuste arv (joonis 3). Kuid ainuüksi kaebuste arvu pealt ei saa vaadata, kas autor on HAP-i vastu eksinud, vaid siin tuleb vaadata ka ASN-i ja Pressinõukogu lahenditega seotud statistikat (joonis 5). Viimasest nähtub, et 17 vaadeldud ajakirjanikust, vaid viie (Koit Brinkmann, Janar Filippov, Tuuli Koch, Kristjan Pihl, Kirsti Vainküla) puhul ületavad tauniva lahendi saanud kaebuste arv õigeksmõistva või vabastava lahendi saanud kaasuste arvu. Samas on teiste valimisse sattunud ajakirjanike puhul näha, et nii öelda positiivne trend lahendite osas on küll olemas, kuid enamusele on antud rohkem kui kaks taunivat lahendit. Erandiks on Sulev Vedler, Tarmo Vahter ja Piret Reiljan, kes on saanud vaid ühe või Reiljani puhul mitte ühtegi taunivat lahendit.

Joonis 4. Ajakirjanike vastu esitatud kaebuste lahendid

3 Järeldused ja diskussioon

Teiste riikide uuringud (Wahl-Jorgenstein ja Huang) on tõestanud, et ajakirjanduspreemiatel kui tunnustusmehhanismil on mõju ajakirjandusprofessionaalsuse kujunemisele. Sealjuures on aga oluline alati arvestada ka konkreetse meediasüsteemi ajalooliskultuurilist konteksti. Eesti meediaruumi jaoks on taoliste uuringute tulemused samuti olulised, kuivõrd võimaldavad mõtestada ajakirjanduspreemiate kui tunnustusmehhanismi mõju professionaalsele ajakirjandusele.

Hea ajakirjanduspraktika (HAP) vastu korduvalt eksinud ajakirjanike on rohkem nomineeritud ajakirjanduspreemiatele

Kuigi on märgata, et teatud statistiline muster HAPi vastu eksimise ja tunnustuse pälvimise vahel on, siis hüpotees seda ei kinnitanud, sest kõikidest 46-st korduvalt nomineeritud ajakirjanikust vaid 16 vastu oli esitatud Pressinõukogusse või ASN-i rohkem kui kaks kaebust. See võib aga olla tingitud asjaolust, et eneseregulatsioonide institutsioonide statistika isegi kümne aasta vältel on taolise muster nägemiseks liialt väike ning terviklikuma pildi võiks anda kohtukaasuste kvalitatiivne ja kvantitatiivne analüüs. Lisaks põhineb eneseregulatsiooni institutsioonidele esitatud kaebuste lahendite statistika eelkõige väljaannetel, mistõttu on keerukas leida ajakirjanikku või autorit, kes kaebuse saanud teksti koostas, kuna Pressinõukogu ja ASN-i lahendite juures pole lisatud teksti ning kõnealused lood on tihti onlineportaalidest eemaldatud. EALL-i puhul on tegemist pisut vastuolulise aspektiga, sest sisuliselt töötab nii pressipreemaid jagav ja pressinõukogu samal põhimõttel, kuid kui pressipreemiate puhul on otsustatud pärjata konkreetseid ajakirjanikke, siis pressinõukogus esitatakse lahendid väljaannetele. Tegelikult võiks olla mõlemas n-ö kategoorias sama hindamisteabe esitamise formaat, mille abil saaks jälgida nii ajakirjanike kui ka meediaväljaannete HAPi järgimist.

HAP-ist üle astumine käesoleval kümnendil kasvanud

Pressinõukogu ja Avaliku Sõna Nõukogu statistikat (joonised 1 ja 2) vaadates võib öelda, et alates 2008. aastast näitas mõlemasse eneseregulatsiooni esitatud kaebuste arv kasvutrendi. Taoline kasv võib näidata, et auditooriumi teadlikkus HAPist ja selle alusel vaidlustuste esitamisest on viimase kümne aasta jooksul märkimisväärselt kasvanud. Samuti on uue meedia pealetungiga läbi arvukate uudisteportaalide väljaannete side auditooriumiga tugevamaks muutunud, mistõttu võivad tunnetada nii allikad aga ka meediatarbijad paremini oma õigusi meediaga suheldes.

Ühtlasi võib olla HAPi vastu eksimine kasvanud, kuna kiirema loomulised veebiajakirjanduse tööpraktikad mõjutavad ajakirjanduspraktikaid laiemalt. Ühelt poolt on muutnud kiiremaks nii töötempo, kuid portaalidesse jõuab ka paberlehtedes avaldatavad artiklid ja lood, mis on aga vormistatud eelkõige silmas pidades veebiformaati (nt. pealkirjad ja loo ülesehitus).

Kuid eneseregulatsiooni institutsioonide statistika pole siiski nii trööstitu, sest kuigi kaebuste arv on viimastel aastatel kasvanud on taunivate ja õigeksmõistvate otsuste osakaal jäänud sarnaseks. Seetõttu võiks Pressinõukogu ehk praegu statiliselt kõige rohkem kaebusi saav institutsioon oma arvamust ja lahendeid meediaväljaannetes paremini nähtavaks teha või luua oma sotsiaalmeediakanal, mille läbi veelgi enam kasvatada auditooriumi teadlikkust HAPist. Selline lähenemine vastaks mõnede ekspertide poolt välja pakutud "laiema vastutusala" kontseptsioonile, kus meediatarbijad saavad samuti läbi kommentaariumite ning sotsiaalmeedia kanalite, kas kiita või laita meediaväljaannete ja konkreetsete ajakirjanike tööd. Selles vaatenurgast on kindlasti oluline, et väljaande tagant paistaks välja ka ajakirjanik, kuna sotsiaalmeedia ajastul muutub "sõnumisaatja" isiksustatus veelgi olulisemaks just teabe autentsuse, õigsuse ja HAP-ist kinni pidamise hindamise osas. Kuid praeguse olukorra veelgi täpsemaks kaardistamiseks oleks tulevastel uuringutes vaja vaadata täpsemalt ka meediaväljaannete statistikat, mis on välja toodud käesoleva lisades 2 ja 3. Sellest statistikast võib välja lugeda, et teatud ajalehtede puhul on märgata samalaadset mustrit, mida oli näha ka 16 esile statistiliselt esile tõusunud ajakirjanike puhul. Kuid käesolev bakalaureusetöö võrdleb

eelkõige autoreid ja ajakirjanikke, mistõttu poleks mõistlik siin organisatsioonitasandil sügavamalt käsitleda.

Kokkuvõttes on töös osaliselt kinnitust leidnud statistiline muster, et korduvalt premeeritud ajakirjanike hulgas esineb ka rohkem HAPi vastu eksimist ei võimalda teha üldistust, et kõik ajakirjanduspreemia nominendid teadlikult või tahtlikult sooviksid HAPi vastu eksida. Küll aga annab see aimu faktist, et teatud konkreetsete ajakirjanike puhul on see seos tugev. Järelikult võib tegu olla isiku töövõtetest ja tõekspidamistest lähtuva tulemiga.

Kokkuvõte: Hea ajakirjandus praktika järgimine ajakirjanduspreemiale nomineeritud ajakirjanike poolt aastatel 2005 kuni 2015

Ajakirjanduspreemiad on ajakirjandusliku töö tunnustussüsteem. Vastavalt sellele legitimeerivad preemiad tunnustatud tööpraktikaid. Samas ei pruugi need praktikad vastata hea ajakirjanduspraktika (HAP) standarditele. Seetõttu on oluline võrrelda preemiatele nomineeritud ajakirjanduslikke töid ja autoreid ning nende autorite seost HAPi rikkumisega.

Käesolevas bakalaureusetöös kasutatakse kvantitatiivset võrdlust, et välja tuua statistiline muster ajakirjanduspreemiatele nomineeritud ajakirjanike ja eneseregulatsiooni institutsioonide Pressinõukogu ja Avaliku Sõna Nõukogu kaebuste vahel.

Bakalaureusetöös kõrvutatud statistika põhjal võib öelda, et teatud muster ajakirjanduspreemiale nomineeritute ja eneseregulatsiooni institutsioonide poolt karistatud autorite ning väljaannete vahel on olemas. Seega võib oletada, et töös välja toodud 16 ajakirjaniku seas on autoreid, kes oma igapäeva töös võivad kasutada HAPi norme rikkuvaid töövõtteid ning seeläbi sihilikult „otsida“ pressipreemia nominatsiooni.

Samas ei näita võrdlus, et tegemist oleks valdava trendiga, vaid pigem on eranditega, sest korduvalt nomineeritud ajakirjanikke ajavahemikus 2005 kuni 2010 oli 46, kuid nagu eelpool mainitud, siis tõusis neist rohkemate kaebuste arvuga esile, vaid 16.

Summary: Influence of journalism awards on violation of professional practices by nominated journalists in Estonia 2005-2015

Journalism awards are praise-system for journalistic work. Accordingly, the awards legitimize the practices. But what happens when these journalistic practices do not follow professional standards and ethical norms? For that, it is important to analyze the nominated stories/journalists and their connection to violation of professional journalistic practices.

Based on Estonian example used quantitative method to answer these questions based. I analyzed how many nominees of the three journalism awards in Estonia have been involved in journalistic regulative committee rulings due to their journalistic work.

The results of study indicate that journalism awards may legitimize professional practices, even if the nominee has overseen ethical and professional standards.

5 Kasutatud allikad

- Bardoel, Jo & d'Haenens, Leen (2004), "Media Meet the Citizen. Beyond Market Mechanisms and Government Regulations", *European Journal of Communication*, Vol. 19, lk. 165-194
- Bartholomé, Guus, Lecheler, Sophie & de Vreese Claese (2015), "Manufacturing Conflict? How Journalists Intervene in the Conflict Frame Building Process", *The International Journal of Press/Politics*, Vol. 20, Nr. 4, lk. 438-457
- Craft, Stephanie, P. Vos, Tim & Wolfgang, J David (2015), "Reader comments as press criticism: Implications for the journalistic field", *Journalism*, Vol. 0, lk. 1-17
- Fengler, Susanne et al. (2015), "How effective is media self-regulation? Results from a comparative survey of European journalists", *European Journal of Communication*, Vol. 30, Nr. 3, lk. 249-266
- Lanosga, Gerry (2015), "The power of the prize: How an emerging prize culture helped shape journalistic practice and professionalism, 1917-1960", *Journalism*, Vol. 16, Nr. 7, lk. 953-967
- McQuail, Denis (1997), "Accountability of Media Society. Principles and Means", *European Journal of Communication*, Vol. 12, Nr. 4, lk. 511-529
- Painter-Morland, Mollie & Deslandes, Ghislain (2015), "Authentic leading as relational accountability: Facing up to the conflicting expectations of media leaders", *Leadership*, Vol. 0, Nr. 0, lk. 1-21
- Mandel, Meelis (2016), "Luisa Värgi juhtum tõi selguse – sotsiaalmaksu pole vaja maksta", *Äripäev*, link: <http://www.aripaev.ee/arvamused/2016/01/05/luisa-vargi-juhtum-toi-selguse--sotsiaalmaksu-pole-vaja-maksta>
- Matsalu, Eliise, (2015), "Peaministri elukaaslane kasutab OÜ maksueelist", *Äripäev*, link: <http://www.aripaev.ee/uudised/2015/10/15/peaministri-elukaaslane-kasutab-ou-maksueelist>
- Huang, Shun-Shing. *Chinese Journal of Communication*. 2013, Vol. 6 Issue 4, p436-455. 20p. DOI: 10.1080/17544750.2013.845234. , Database: Communication & Mass Media Complete
- Wahl-Jorgensen, Karin. *Journalism Studies*. Jun2013, Vol. 14 Issue 3, p305-320. 16p. 2 Charts. DOI: 10.1080/1461670X.2012.713738.

Lisa 1: vähemalt kaks korda ajakirjanduspreemiale nomineeritud ajakirjanikud

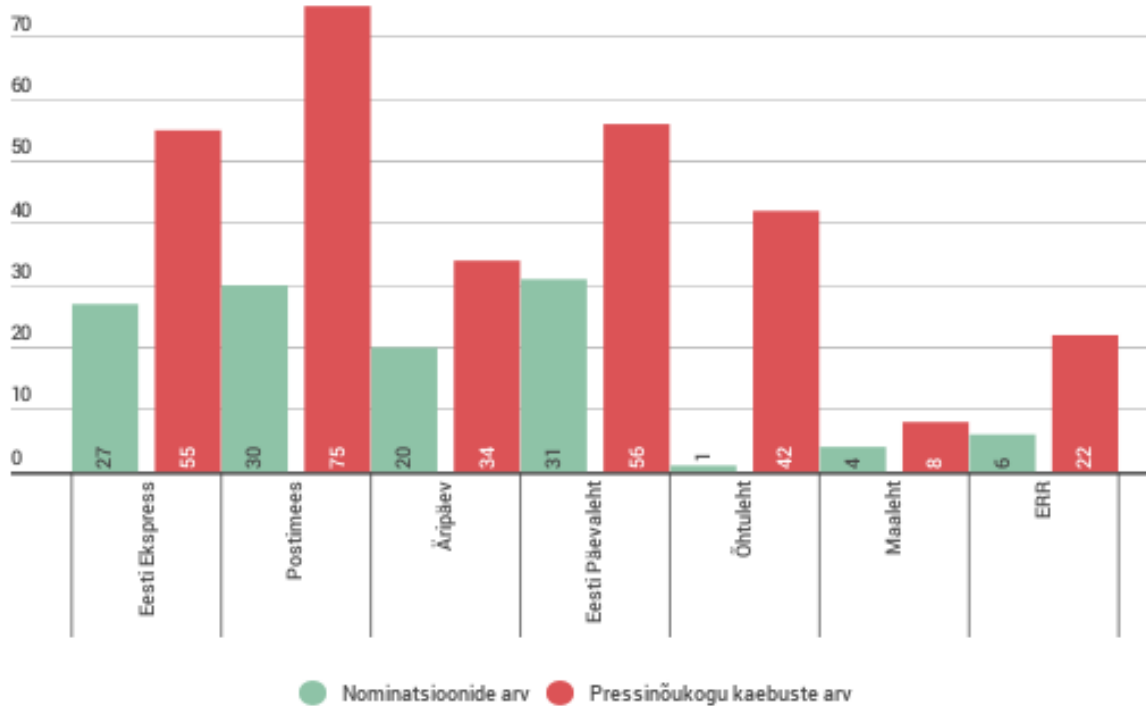
Nr	Nominent	Pressipreemia	Bonnier	Kuldsulg	Väljaanne
1	Raul Vinni	2 (2013/2014)			Saarte Hää
2	Argo Ideon	1 (2006)	1 (2006)		Eesti Ekspress
3	Mihkel Kärmas	1 (2006)	2 (2005/2011)		Eesti Ekspress, ERR, Äripäev
4	Ralf Martin Soe	1 (2008)	1 (2006)		Äripäev
5	Janar Filippov	1 (2009)	2 (2007/2012)		Eesti Ekspress
6	Kadri Jakobson	1 (2010)	1 (2011)		Äripäev
7	Koit Brinkmann	1 (2010/2015)	4 (2010/2008/2009/2013)		Äripäev
8	Margus Järv	1 (2012)	2 (2013/2012)		Eesti Ekspress
9	Rasmus Kagge	1 (2012)	2 (2007/2011)		ERRi uudisteportaal, Postimees
10	Dannar Leitmaa	1 (2013)	1 (2013)		Eesti Ekspress
11	Kristjan Pihl	2 (2013/2015)		1 (2013)	Eesti Päevaleht
12	Juhan Lang	1 (2014)		1 (2015)	Äripäev
13	Küllike Rooväli	2 (2006/2007)			Postimees
14	Vahur Kalmre	2 (2006/2007)			Tartu Postimees
15	Aarne Mäe	2 (2006/2008)			Virumaa Teataja

16	Rannar Raba	3 (2006/2014/2015)			Sakala
17	Alo Lõhmus	2 (2007)			Postimees
18	Jaanus Piirsalu	2 (2007/2009)			Postimees
19	Priit Pullerits	2 (2009/2013)			Postimees/Arter
20	Rein Sikk	2 (2010/2012)			Eesti Päevaleht
21	Hans Väre	2 (2010/2012)			Sakala
22	Katariina Krjutškov	2 (2010/2013)			Äripäev
23	Oksana Avdejeva	2 (2010/2014)			MK-Estonia
24	Piia Puuraid	2 (2012/2013)		2 (2013/2014)	Eesti Päevaleht
25	Jüri Saar	2 (2012/2013)			Tartu Postimees
26	Tiina Kangro	2 (2012/2013)			Linnaleht
27	Madis Jürgen	2 (2013/2014)			Eesti Ekspress
28	Vilja Kiisler	2 (2013/2014)			Äripäev
29	Holger Roonemaa	2 (2014)			Eesti Päevaleht
30	Krister Kivi	3 (2006/2008)			Eesti Ekspress/Eesti Päevaleht
31	Lehte Ilves	3 (2007)			Lääne Elu
32	Piret Reiljan	4 (2007/2009/2012/2015)	5 (2009/2010/2014/2015)		Äripäev
33	Erik Kalda	3 (2020/2012/2013)			Põhjarannik

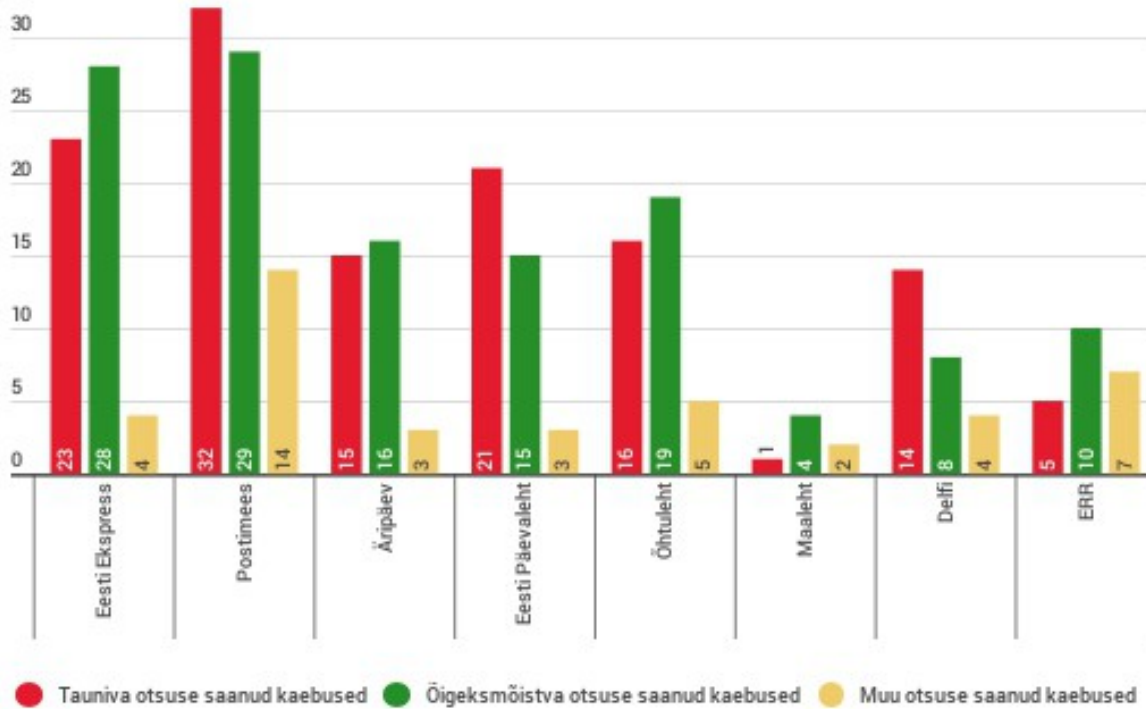
34	Margus Haav	3 (2010/2012/2013)			Sakala
35	Kristi Vainküla	3 (2010/2012/2014)			Eesti Ekspress
36	Marko Suurmägi	3 (2010/2013)			Sakala
37	Sulev Vedler	4 (2006/2007/2008/ 2012)	4 (2005/2006/2007/2012)		Eesti Ekspress
38	Tuuli Koch	5 (2006/2010/2012/ 2013/2015)	3 (2009/2010/2011)		Postimees
39	Tarmo Vahter	5 (2006/2010/2014/2015)	5 (2006/2007/2008/2012 /2015)		Eesti Ekspress
40	Teet Roosaar	5 (2006/2012/2014/2015)			Pärnu Postimees
41	Tiia Linnard	4 (2007/2009/2013/ 2014)			Põhjarannik
42	Erik Gamzejev	5 (2006/2007/2009/2012 /2014)			Põhjarannik
43	Aime Jõgi	8 (2006/2010/2011/2012 /2013/2014/2015)			Sakala/Tartu Postimees
44	Kadri Ibrus	6 (2007/2008/2010/ 2013)			Eesti Päevaleht
45	Nils Niitra	6 (2007/2008/2010/ 2013)			Eesti Päevaleht

		2013)			
46	Kärt Anvelt		2 (2013/2014)		Eesti Päevaleht

Lisa 2. Üleriiklike meediaväljaannete nominatsioonide ja Pressinõukogu kaebuste võrdlus.

Lisa 3. Üleriiklike ajalehtede Pressinõukogu lahendid

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputööüldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Allan Rajavee
sünnikuupäev: 16.08.1989

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Hea ajakirjandus praktika järgimine ajakirjandus preemiaale nomineeritud ajakirjanike poolt aastatel 2005 kuni 2015,

mille juhendaja on Marju Himma-Kadakas,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas/01.06.2016 (kuupäev)